

KLAGANDE

Eda kommun
Vård och stöd
Box 66
673 22 Charlottenberg

MOTPART

██████████ ██████████

Ombud: Jur.kand. Britta Kjellin
EC Juristbyrå
Petersborgsvägen 1
673 32 Charlottenberg

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Karlstads dom den 17 juni 2015
i mål nr 4767-14, se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer Eda kommuns beslut den 27 oktober 2014.

Kammarrätten fastställer förvaltningsrättens sekretessbeslut med den ändringen att det är 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som ska fortsätta att vara tillämplig. Kammarrätten beslutar även att samma bestämmelse ska fortsätta att vara tillämplig på de uppgifter om enskilda personliga förhållanden som lagts fram vid kammarrättens förhandling inom stängda dörrar och inte tagits in i denna dom.

YRKANDEN M.M.

Eda kommun yrkar att kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och anför följande.

██████████ har ett varaktigt och omfattande funktionshinder och tillhör därför personkretsen. Dock har han inte ett svårt funktionshinder, vilket krävs för att få personlig assistans. Det finns inte några intyg eller utredning som styrker att ██████████ har de stora behov som anförts. Av läkarintygen framgår istället att han har en frisk vänster arm och hand. Även det faktum att han arbetar och kör terrängbil i 50 km i timmen tyder på att han har större resurser än vad som uppgetts.

Uppgiften om olyckor i samband med toalettbesök har inte förekommit i vare sig kommunens eller arbetsterapeutens utredningar och förvaltningsrätten har således agerat felaktigt som räknat med tid för detta behov i sin beräkning av de grundläggande behoven. Oavsett vilket så kräver lagen att det ska röra sig om dagliga behov, vilket olyckorna inte är. I övrigt är 35 minuter per vecka tillräckligt för toalettbesök. Att rätta till någons kläder är inte en del av på- och avklädning och ska därför inte räknas med som ett grundläggande behov. Inte heller den väntetid som uppstår vid duschmomentet ska ingå i beräkningen för grundläggande behov. Intvålning och tork efter dusch är två moment som är helt skilda från varandra och ansluter således inte till varandra, vilket krävs för att inte endast den aktiva tiden ska räknas. Vidare skulle ██████████ Hallgren med hjälp av sin friska vänstra arm och hand kunna klara av vissa moment själv gällande sin personliga hygien, till exempel att smörja delar av kroppen. Påtagning av benskydden är inte ett grundläggande behov, i vart fall inte ett kvalitativt sådant.

För att omfattningen av de grundläggande behoven ska vara tillräcklig krävs att dessa uppgår till cirka sju timmar och att behoven är integritetskänsliga

och privata. Behoven ska vara styrkta i objektiv mening. [REDACTED] har vissa grundläggande behov. Dessa är dock varken tidsmässigt eller med hänsyn till arten och karaktären av sådan omfattning att han har rätt till personlig assistans.

[REDACTED] anser att överklagandet ska avslås och anför följande.

Han har ett omfattande och varaktigt funktionshinder och hans diagnos innebär inte att han är frisk i övre extremiteter. De läkarintyg som åberopats bygger inte på ordentliga undersökningar av honom och kan därför inte läggas till grund för slutsatsen att han har en frisk vänster arm och hand.

Han behöver hjälp med att någon rättar till hans underkläder och detta ska ses som en del av på- och avklädning. Behovet som sådant är hudnära och integritetskänsligt. Det finns även ytterligare situationer än de som förvaltningsrätten beaktat där han behöver hjälp med detta. Han behöver vidare hjälp med förflyttningar i och ur duschen och detta ska räknas om ett grundläggande behov. De moment han behöver hjälp med i duschen ansluter till varandra och går inte att skilja åt. Den eventuella väntetid som uppstår ska därför beaktas vid beräkningen av hans grundläggande behov. Redan under kommunens utredning anfördes behovet av hjälp vid olyckor. Att kommunens utredning är bristfällig ska inte läggas honom till last. På grund av hans funktionsnedsättning, och eftersom hans vänstra arm inte är frisk, har han stora svårigheter med vissa moment i sin personliga hygien.

Det finns varken i lagtext, förarbeten eller praxis någon uttalad nedre tidsgräns av de grundläggande behoven för att dessa ska vara av en sådan omfattning att personen ifråga ska ha rätt till insatsens personlig assistans. Istället är det så att domstolarna har att bedöma vid vilka omständigheter som personlig assistans ska beviljas, i de fall där tidsåtgången för assistans med de grundläggande behoven är av mindre omfattning. Han behöver hjälp med grundläggande behov och flertalet av dessa är av mycket

integritetskänslig och intim natur. Han har således rätt till insatsen personlig assistans, oavsett vilken tidsmässig beräkning som kammarrätten gör.

Kammarrätten har hållit muntlig förhandling. Vid förhandlingen har vittnesförhör ägt rum med [REDACTED] och [REDACTED]

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Personlig assistans

I målet är ostridigt att [REDACTED] omfattas av den personkrets som kan ha rätt till insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Frågan är om [REDACTED] uppfyller förutsättningarna i LSS för att beviljas insatsen personlig assistans. För detta krävs att hans behov av hjälp med de grundläggande behoven är av den karaktär och omfattning som behövs för rätt till insatsen.

Av förarbetena till LSS framgår att den enskilde ska ha ett klart behov av personlig assistans i de situationer det är fråga om. Den funktionshindrade ska ha behov av assistans för att kunna klara sådana mycket personliga angelägenheter som den personliga hygien, att inta måltider och att kommunicera med andra. Insatsen bör alltså vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade fall. Något krav på att stödbehovet skall ha en viss tidsmässig omfattning föreligger inte. Dock har tidsfaktorn självfallet betydelse. Ju större stödbehov i tid som föreligger desto mer talar omständigheterna för att rätt till biträde av assistent föreligger (prop. 1992/93:159 s. 174 f).

Av Högsta förvaltningsdomstolens avgörande RÅ 2009 ref. 57 framgår att de hjälpbehov som ska hänföras till grundläggande behov ska vara av ett kvalificerat slag och att det som främst åsyftas är sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste anses ha ett särskilt intresse av att

kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges. Det framgår vidare att någon bestämd undre tidsgräns för hjälpen med att tillgodose de grundläggande behoven inte låter sig inte uppställas men att någon som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans. Även om själva tidsåtgången inte är påfallande stor måste dock en samlad bedömning göras, bl.a. med hänsyn till om det stöd som behövs är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter någon specifik kompetens. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter måste beaktas. Även hur ofta hjälpen behövs är en viktig faktor.

Kammarrätten gör följande bedömning.

Enligt kammarrättens uppfattning är [REDACTED] behov av hjälp med manikyr och pedikyr samt byte av fotskenor, oavsett att det varit fråga om hudnära åtgärder, inte av ett sådant kvalificerat slag som krävs för att det ska vara fråga om grundläggande behov.

Kammarrätten anser i likhet med förvaltningsrätten att väntetiden vid duschmomentet och tiden för att rätta till underkläder, vilket får anses vara en del av att klä på och av sig, ska ingå i beräkningen av de grundläggande behoven. Vidare anser kammarrätten inte att det förelegat hinder för förvaltningsrätten att beakta [REDACTED] hjälpbehov vid ”olyckor” i samband med toalettbesök, även om detta hjälpbehov inte varit känt vid kommunens prövning. En förvaltningsdomstol är i mål av det nu aktuella slaget inte förhindrad att ta hänsyn till nya omständigheter annat än om detta innebär att saken i målet ändras.

Vid en samlad bedömning konstaterar kammarrätten att det hjälpbehov som har godtagits till viss del avser hjälpinsatser som kan vara av mycket privat och integritetskänsligt slag. Den hjälp som [REDACTED] behöver i dessa avseenden är dock endast av mycket begränsad omfattning. Han klarar till

exempel själv i relativt stor omfattning moment kring sin personliga hygien och på- och avklädning. Enligt kammarrättens mening är [REDACTED] sammantagna behov av hjälp med de grundläggande behoven inte av sådan karaktär och omfattning som krävs för att han ska vara berättigad till personlig assistans. Överklagandet ska därför bifallas.

Sekretess

Förvaltningsrätten har förordnat att sekretessbestämmelsen i 28 kap. 1 § offentlighet- och sekretesslagen ska fortsätta att vara tillämplig. Eftersom målet gäller verksamhet som handhas av socialnämnd borde förvaltningsrätten rätteligen ha förordnat om sekretess enligt 26 kap. 1 § nämnda lag. Det skulle därför kunna ifrågasättas om förvaltningsrättens förordnande överhuvudtaget är giltigt. Enligt kammarrättens uppfattning är emellertid den felaktiga lagrumshänvisningen en uppenbar felskrivning. Den egentliga innebörden i förvaltningsrättens förordnande får anses vara att den sekretess som tidigare gällt i målet ska fortsätta att vara tillämplig. Kammarrätten anser därför att det finns fog för att fastställa förvaltningsrättens förordnade med den ändringen att det är 26 kap. 1 § offentlighet- och sekretesslagen som ska vara tillämplig.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Mikael Ocklind

Leif Bergström
referent

Per Gunnar Olsson

/Madeleine Johansson

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I KARLSTAD**

Göran Libäck

DOM
2015-06-17
Meddelad i
KarlstadMål nr
4767-14**KLAGANDE**[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]Ombud: Britta Kjellin
EC Juristbyrå
Petersborgsvägen 1
673 32 Charlottenberg**MOTPART**Eda kommun
Vård och Stöd
Box 66
673 22 Charlottenberg**ÖVERKLAGAT BESLUT**

Eda kommuns beslut 27 oktober 2014

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller överklagandet på så sätt att [REDACTED] har rätt till insatsen personlig assistans för sina grundläggande behov.

Förvaltningsrätten återförvisar målet till Eda kommun för bedömning av [REDACTED] totala behov av personlig assistans.

Förvaltningsrättens beslut den 4 december 2014 ska därmed upphöra att gälla.

Dok.Id 131991

Postadress Box 568 651 12 Karlstad	Besöksadress Rådhuset, Stora torget	Telefon 054-14 85 00 E-post: forvaltningsrattenikarlstad@dom.se www.forvaltningsrattenikarlstad.domstol.se	Telefax 054-14 85 30	Expeditionstid måndag – fredag 08:00-16:00
---	--	---	--------------------------------	---

Förvaltningsrätten förordnar med stöd av 43 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att sekretessbestämmelsen i 28 kap. 1 § samma lag ska vara fortsatt tillämplig beträffande de uppgifter om enskilds hälso-tillstånd eller andra personliga förhållanden som lagts fram vid förvaltningsrättens muntliga förhandling inom stängda dörrar, i den mån uppgiften inte tagits in i denna dom.

BAKGRUND OCH YRKANDEN M.M.

Eda kommun (kommunen) beslutade den 27 oktober 2014 att avslå [REDACTED] [REDACTED] ansökan om fortsatt assistans fr.o.m. 1 september 2014. [REDACTED] [REDACTED] överklagade kommunens beslut och yrkade att han i första hand ska ha rätt till biträde av personlig assistent enligt den ansökan som ligger till grund för beslutet den 27 oktober 2014. Han yrkar vidare att förvaltningsrätten inhiberar kommunens beslut och förordnar att han ska ha rätt till personlig assistans enligt sin ansökan eller i vart fall i samma omfattning som tidigare 40 (tim/vecka). Förvaltningsrätten i Karlstad beslutade den 4 december 2014 i mål nr. 4767-14 att bifalla yrkandet om inhibition delvis så att det överklagade beslutet inte ska gälla och att [REDACTED] [REDACTED] ska ha fortsatt rätt till personlig assistans enligt tidigare gällande beslut. Kommunen överklagade beslutet till kammarrätten som vägrade kommunen prövningstillstånd.

Som motivering till avslaget skriver kommunen bl.a. följande. [REDACTED] [REDACTED] tillhör personkrets 1:3 i LSS. När det gäller prövningen av om rätt till assistans överhuvudtaget föreligger skall de grundläggande behoven av aktiv hjälp numer uppgå till ca sex timmar per vecka och avse endast integritetskänsliga behov. Motivering till avslag är att de hjälpinsatser som avser grundläggande behov endast i mycket begränsad del avser hjälp som är av privat och känslig art. De grundläggande behoven uppskattas till sammanlagt 3 timmar och 19 minuter per vecka. Eda kommun hänvisar

framförallt till dåvarande Regeringsrättens (numera HFD) dom 2009 ref. 57.

██████████ överklagar kommunens beslut och yrkar i första hand att han skall ha rätt till biträde av personlig assistent enligt den ansökan som ligger till grund för beslutet. I andra hand yrkas att han skall ges rätt till biträde av personlig assistent och att förvaltningsrätten överlämnar till kommunen att göra en närmare beräkning av antalet timmar. Som skäl anför han bl.a. följande. Den ADL-bedömning som gjorts den 22 augusti 2014 avseende hans behov belyser tydligt inom vilka områden han är i behov av assistans från annan person. Med denna bedömning som underlag framstår det tydligt att beslutet att ej bevilja honom fortsatt assistans efter den 31 augusti 2014, är fattat på felaktiga grunder. Av ADL-bedömningen framgår tydligt att han behöver hjälp av personnära slag vid på- och avklädning. Man kan bland annat utläsa att strumpor och andra kläder ständigt behöver justeras, vilket innebär att personen som hjälper honom har mycket hudnära kontakt. I beslutet har man inte beaktat tid för påtagning av fotskenor. Påtagning av fotskenor sker mot hud, inte bara under sommaren utan under hela året, eftersom fotskenorna går högre upp på benen än vad hans strumpor gör, varför detta är tid som ska ingå i det grundläggande behovet. När det gäller måltider behöver han hjälp av att en person påminner honom att han ska äta. Vad gäller aktiv tillsyn behöver han aktiv hjälp för att ta sig i och ur olika transportmedel för att inte falla, han måste ha hjälp av en person vid förflyttningar mellan stolar eller från säng till stol, m.m. Han kör även in i saker med sin rullstol vilket gör att han måste ha hjälp med aktiv tillsyn även då (jfr. RÅ 1997 ref. 23 I och RÅ 1997 not. 60). Att på det sätt som Eda kommun gjort i beslutet att dela upp ett toalettbesök i olika delar, torde ej sammanfalla med lagstiftarens intention. Ett toalettbesök är en sammanhängande aktivitet av mycket personnära och grundläggande natur och behöver man hjälp på något sätt under denna aktivitet, så skall tiden för hela aktiviteten beaktas. På samma sätt bör även

tid för duschning beräknas som en sammanhängande enhet. Här har man i beslutet tagit fasta på att han behöver hjälp med intvålning och torkning och uppskattat tiden till 70 minuter per vecka, vilket inte på långa vägar sammanfaller med den faktiska sammanlagda tiden han spenderar på duschning varje vecka.

Kommunen anser att överklagandet ska avslås och anför bl.a. följande. I Försäkringskassans rättsfallsöversikt – Personlig assistans (2012:2) sidan 9 framkommer att förutsättningen för att kommunikation ska bedömas vara ett grundläggande behov är att sökanden inte kan göra sig förstådd ens i korta meningar. I flera rättsfall nämns att personen ska ha ett individunikt språk för att behöva assistans. Framplockning av kläder är inte en personnära aktivitet som kan betraktas som grundläggande behov (jfr. RÅ 2009:57). Enligt Försäkringskassans vägledning 2003:6 version 11 (2012-12-04) krävs behov av hjälp med intagandet med måltiden för att behovet ska kunna betraktas som grundläggande behov. ██████████ har inget självska debeteende och agerar inte oberäkneligt eller irrationellt. Han har heller ingen medicinsk problematik som kan motivera till aktiv tillsyn. När det gäller personlig hygien kan inte väntetid mellan aktiva insatser beaktas (jfr. Kammarrättens i Sundsvall dom meddelad den 29 juli 2014 i mål nr. 188-13).

Förvaltningsrätten har den 19 maj 2015 hållit muntlig förhandling i målet inom stängda dörrar. På begäran av ██████████ har vittnesför hållits med hans mamma ██████████ ██████████ från Rullarnas Personliga Assistans AB och leg. psykolog ██████████ Parterna har yttrat bl.a. följande.

Britta Kjellin:

Hon yrkar att ██████████ ska beviljas personlig assistans och att målet lämnas till kommunen för beräkning av antalet timmar. ██████████ har

idag ingen annan insats än personlig assistans och ingen annan insats kan tillgodose hans behov. När det gäller kommunikation uttrycker han sig fel och tolkar fel. Man behöver läsa av honom och han har även problem med myndighetskontakter. När det gäller av- och påklädning menar kommunen att han bara behöver hjälp med justering av underkläder. Han har fotskenor som tas av och på och under sommartid ligger skenorna direkt mot huden. Eftersom skenorna är högre än strumporna, ligger en del av skenorna mot huden även vintertid. Att hjälp med fotskenor är ett grundläggande behov framgår av Kammarrättens i Göteborg dom den 27 februari 2014 i mål nr. 3610-13. Han behöver hjälp med att få i sig mat då någon behöver se till att han äter annars får han inte i sig mat. Av RÅ 2000 not. 97 framkommer att all hjälp ska beaktas. RÅ 2009 not. 57 uttalar inte att det är enbart praktisk hjälp. När det gäller praktisk hjälp har han vid förflyttningar ett behov av hjälp och stöttning. Kommunen har brutit ner toalettbesök till enbart torkning. Det framgår inte i lagstiftning, förarbeten eller rättsfall att enbart aktiviteten ska medräknas. Hela momentet vid ett toalettbesök ska medräknas och även den tid det tar mellan olika aktiviteter i samma moment. Det är hela insatsen som ska beräknas vilket framgår av Kammarrättens i Sundsvall dom den 29 juli 2014 i mål nr. 188-13. De domar som kommunen hänvisar till är inte prejudicerade och stämmer inte in på [REDACTED]. Det finns inget krav om sex timmar om grundläggande behov i lagstiftningen. Kommunen är visserligen inte bunden av tidigare beslut men den 10 juni 2013 beslutade kommunen att [REDACTED] hade drygt 44 timmar i veckan som grundläggande behov. På sidan 37 – 38 i uppsatsen; LSS – målsättningen som försvann framgår att myndigheter och domstolar gör sina egna restriktiva tolkningar. Att samma myndighet gör olika bedömningar framkommer i ovanstående uppsats på sidorna 32 – 34. Kommunen hänvisar till Försäkringskassans rättsfallsöversikt. Detta är fel vilket framgår av ovanstående uppsats på sidorna 19 – 23.

Kommunen:

För att kommunikation ska vara ett grundläggande behov ska en tredje part behöva vara närvarande. [REDACTED] kan prata och göra sig förstådd. Av kommunens ADL-utredning framgår att [REDACTED] kan ta på sig och av sig kläder om han har god tid på sig. [REDACTED] tar på sig skenor i samband med ytterkläder och ska därför inte räknas in i grundläggande behov. Skulle skenorna användas direkt mot huden anser kommunen att tidsåtgången är minimal och påverkar knappt den beräknande tiden. När det gäller mat är endast hjälp att föra mat till munnen ett grundläggande behov enligt praxis. Att [REDACTED] behöver påminnelser är inget grundläggande behov. För att aktiv tillsyn ska vara ett grundläggande behov ska personen vara destruktiv och ha ett nedsatt omdöme. Detta stämmer inte alls in på [REDACTED]. När det gäller personlig hygien ska endast aktiv tid beaktas. Detta framgår av RÅ 2009 not. 57 där den aktiva tiden har plockats ner. Kommunen fattade ett felaktigt beslut 2013 p.g.a. tillämpning av fel lagstiftning. Beslutet 2014 är enligt rätt lagstiftning och aktuell rättspraxis.

Vittnesförhör med [REDACTED]

Hon är [REDACTED] mamma och har mest kännedom om hans problematik. En vanlig dag för [REDACTED] är att han går upp 06:30 då han ska till sitt arbete. Hon går upp ungefär samtidigt och hjälper honom att klä sig. Hans kalsonger och strumpor hamnar ofta snett så hon behöver hjälpa honom att rätta till hans underkläder. Han går sedan på toaletten och bors-tar tänderna. När han ska iväg till jobbet behöver han hjälp med ytterkläder och att få på sig sina ortoser, fotskenor. Han behöver hjälp i garaget med att komma av och på sin fyrhjuling. Han har tagit förarbevis och kan köra med fyrhjulingen till jobbet. När han kommer till sitt jobb har han en assistent som möter upp honom. När han kommer hem får han mat och därefter duschar han. När han duschar behöver han hjälp med förflyttning till duschstol och tvätt av delar av kroppen. När han går på toaletten klarar han

att kissa själv. Han försöker torka sig själv men det blir inte alltid rent så hon får hjälpa till för att få det helt rent. Ibland sker det olyckor då han inte hinner gå på toaletten. Det kan ske en olycka ungefär en gång i veckan ibland mer. Då behöver han hjälp med att få av kläderna och bli ren. I dessa situationer behöver han duschas eftersom det är svårt att få honom ren. Han behöver smörjas in varje kväll p.g.a. sittsår och tidsåtgången är cirka tio minuter per dag. Fotskenorna tas av och på mot hud och han använder endast strumpor mot skenorna på vintertid. På sommaren har han inga strumpor mot skenorna och skenorna går även över strumporna på vintertid eftersom strumporna är kortare än skenorna. Det tar minst fem minuter att ta på sig fotskenorna och det tar ungefär samma tid att ta av dem men kanske lite snabbare. Han tar på sig skenorna varje gång han ska gå ut vilket innebär att han behöver ta på sig och ta av sig skenorna flera gånger på en dag. Han tar av och på sig skenorna även när han är på jobbet för att kunna byta till arbetskläder. Han tömmer sin tarm en till två gånger om dagen och klarar att kissa själv på toaletten. Han behöver dock hjälp ibland med att knäppa sina byxor. Ibland sker det olyckor att han kissar utanför och då behöver han ytterligare hjälp med att torka. I hemmet har han som hjälpmedel rullstol, rullator och stång att hålla sig i när han är i badrummet.

Vittnesförhör med [REDACTED]

Han har varit med sedan [REDACTED] beviljades sin assistans 2013. Han driver ett assistansbolag idag som hjälper [REDACTED]. Han blev till en början förvånad att [REDACTED] hade beviljats enbart tid för assistans när han var på sitt jobb. Hans fundering var varför han inte var beviljad assistans för övrig tid på dagen. Han blev kontaktad av kommunen då de hade dragit in [REDACTED] beslut om assistans. Han ville då få möjlighet att bevisa att det fanns ett behov. Den utredning från kommunen som han hade läst var dålig eftersom [REDACTED] har ett hjälpbehov under hela dagen och inte enbart när han är på jobbet som det framgår av utred-

ningen. Det fanns heller ingen utredning kring [REDACTED] kognitiva nedsättning utan bara en ”light” version av en ADL-bedömning där man har tittat på hans hjälpbehov kring hygien, av- och påklädning. Eftersom det var väldigt kort om tid gjorde de en ny ADL-bedömning. Kommunen reagerade på att det skilde så mycket mot den första men det beror på att kommunen inte har beaktat en hel dag för [REDACTED] utan bara en viss tid på dagen. Av den anledningen skilde sig ADL-bedömningarna då den senaste var mer grundligt gjord. Med hans fysiska handikapp tillsammans med hans kognitiva nedsättning blir hans handikapp ännu större. Att utreda både hans fysiska och psykiska funktionsnedsättning tar tyvärr ca ett och ett halvt år. Istället bestämde sig [REDACTED] mamma att köpa in den tjänsten för att få en bedömning av den kognitiva nedsättningen betydligt snabbare. Kommunens ADL-utredning är så pass dålig så det har inte varit svårt för kommunen att göra ett avslag på [REDACTED] ansökan. Han anser att den enda insats inom LSS som fungerar för [REDACTED] är personlig assistans. P.g.a. [REDACTED] kognitiva nedsättning är det viktigt att en person med ingående kunskaper om honom tillgodoser hans hjälpbehov. Om hemtjänst anlitas kanske det kommer 20 olika personer till [REDACTED] hem. Därför är inte hemtjänst något alternativ. I hans utredning har han kommit fram till 574 minuter per vecka i grundläggande behov. De grundläggande behoven i utredningen är hjälp i och ur sängen, till toaletten, förflyttning till toalett, hjälp med det han behöver på toaletten och förflyttning tillbaka till rullstol. Av- och påklädning av kläder närmast kroppen har beräknats som ett grundläggande behov. Förflyttning till och från duschen och se till att han blir tvättad ordentligt har också beaktats som grundläggande behov.

Vittnesförhör med [REDACTED]

Han har jobbat som psykolog i 35 år och ungefär hälften av den tiden har han jobbat med utredningar av barn, ungdomar och vuxna. Andra hälften har han jobbat med behandling och handledning. Han har fått uppdraget att

göra en psykologisk grundbedömning av [REDACTED] Utredning omfattar kognitiva, sociala och emotionella förmågor. [REDACTED] språkliga funktioner ligger ungefär på medelvärde. När man ser hur han kan ta in visuella system blir det väldigt besvärligt för honom. Det blir ett handikapp i sig eftersom det drabbar motorik och finmotoriken ganska allvarligt. Gällande hans arbetsminne och koncentration flexar han väldigt i uppmärksamhet och det blir svårt med problemställningar. Han behöver coachning i allt han gör vilket blir ett bekymmer i sig. När det gäller finmotoriken på en 19-gradig skala ligger han på 1. Han har en komplicerad bild eftersom varje delhandikapp gör det svårare för honom. Han behöver stöd och hjälp i nära relationer för att utveckla de personlighetskvaliteter som han har. Att få finnas i ett arbete i ett socialt sammanhang är nödvändigt för honom för att han ska få upprätthålla sin fysiska och psykiska hälsa. Han har inget svar på hur [REDACTED] kunnat klara att få sitt förarbevis på fyrhjuling med tanke på hans besvär.

[REDACTED] har efter muntlig förhandling kommit in med ny skrivelse. Av skrivelsen framgår bl.a. följande. Vad gäller tidsåtgång för hjälp med de grundläggande behoven hänvisar han till den beräkning som gjorts av [REDACTED] Rullarnas Personliga Assistans AB i ansökan till Eda Kommun den 4 september 2014. Marcus har där beräknat tid för grundläggande behov till 574 min/vecka (ca 9,5 timmar/v). Notera dock att [REDACTED] [REDACTED] ej specificerat tid för av- och påtagning av fotskenor då han inräknat detta i tiden för byte mellan vanliga kläder och arbetskläder samt i tid för hjälp med ytterkläder. Då detta skall anses ingå i de grundläggande behoven bör ytterligare tid tillföras (ca 5 min/gång, fyra gånger per dag under arbetsdagar, två gånger/dag under helg = 120 min/v). Vidare har hans mor, [REDACTED] inkommit med ett yttrande å hans vägnar vid kommunikering av förslag till beslut. Där framgår att han behöver hjälp med insmörjning efter dusch och bad. Detta avser insmörjning av de nedre regionerna och ryggen, vilket inte heller är medtaget i [REDACTED] ut-

räkning. Tid för detta uppskattas till 10 min/dag. Till detta kommer insmörjning efter bad 2 gånger/vecka under vinterhalvåret, ca 10 min/gång. Total tid uppskattas till 80 min/vecka vid en genomsnittsbereäkning på ett år. Detta leder till en beräkning av grundläggande hjälpbehov om cirka 774 minuter/vecka, således närmare 13 timmar/vecka.

Efter muntlig förhandling har [REDACTED] inkommit med ADL utredning utfärdad av [REDACTED] Rullarnas Personliga Assistans AB. Av utredningen framgår att [REDACTED] grundläggande behov är 574 minuter per vecka.

Kommunen har efter muntlig förhandling kommit in med ett nytt yttrande. Av yttrandet framgår bl.a. följande. [REDACTED] hävdar vad gäller tidsbegränsning av aktiv insats att en helhetssyn ska användas och att alltså hela tidsåtgången och inte endast de aktiva åtgärderna ska beaktas. Detta gäller enbart om aktiv tillsyn godkänts eller om en funktionshindrad har omfattande behov av hjälp i flera olika moment framförallt vid personlig hygien. [REDACTED] behov är mycket begränsat och endast praktisk hjälp ska beaktas vilket framgår av RÅ 2009 ref. 57. Detta framgår även av RÅ 1997 ref 28 samt Kammarrättens i Sundsvall dom meddelad den 29 juli 2014 i mål nr. 188-13. Av intyg utfärdat av doktor Oxana Al-Almoudi, Vårdcentralen i Eda, daterat den 16 september 2014 framgår att [REDACTED] har friska händer och armar. [REDACTED] har enligt intyg från 2013 och 2014 friska händer och armar. Han klarar också att hantera en fyrhjuling terränggående motorcykel samt genomgått utbildning och klarat proven för detta. Beaktat ovanstående borde [REDACTED] kunna tvåla in hela kroppen med hjälp av vänster arm och en badborste. Kommunen ifrågasätter inte att han de facto får hjälp med det som beskrivits, men kommunen ifrågasätter om [REDACTED] behöver det. Vad gäller [REDACTED] behov av fotskenor hävdar kommunen alltså att integritetskänsligheten i detta behov är mycket begränsad. Denna hjälp ligger nära

behov av hjälp med att ta på skor vilket entydigt ej anses vara behov. Om förvaltningsrätten ändå skulle anse att hjälpen med stödskenor är ett grundläggande behov, har kommunen konstaterat att [REDACTED] numer enligt hans mammas uppgifter klarar att kissa själv utan hjälp. Kommunen anser att det sammanlagda behovet likväl i ett sådant fall blir klart under den tidsgräns på nivån nära en timma per dag eller 6,5 – 7 timmar per vecka som numer krävs. När det gäller av och på klädning har det tidigare redovisats och bekräftats att [REDACTED] klarar detta själv om han får tid på sig. Lagstiftaren har som nämnts inte angivit någon tidsram utan fokuserar bara på hjälpbehovet. Självklart går det fortare om hans mamma hjälper till men det är inget grundläggande behov i lagens mening.

SKÄL FÖR AVGÖRANDET

Bestämmelser m.m.

En person som tillhör personkretsen i 1 § 3 LSS som avser särskilt stöd och särskild service åt personer med varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service och har enligt 7 § LSS rätt till insatser enligt 9 § LSS, bl.a. biträde av personlig assistent, om han behöver sådan hjälp i sin livsföring och hans behov inte tillgodoses på annat sätt. Denna insats definieras närmare i 9 a §. Personlig assistans är personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till personlig assistans för andra personliga behov om behoven inte kan tillgodoses på annat sätt.

I förarbetena till lagen betonas avseende rätten till personlig assistans att det ska vara fråga om hjälp av mycket privat karaktär och att assistans ska vara förbehållen situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag (prop. 1992/93:159 s. 174 f. samt prop. 1995/96:146 s. 13). Det är främst personer med fysiska funktionshinder och de med mest omfattande behoven som är berättigade till personlig assistans. Personer som helt eller i stor utsträckning själva klarar av att på egen hand sköta sina personliga behov och enbart har behov av motiverings- och aktiveringsinsatser bör inte ha rätt till personlig assistans. I situationer där karaktären och omfattningen av det psykiska funktionshindret ställer krav på sådan praktisk hjälp som är en förutsättning för att den enskildes grundläggande behov ska kunna tillgodoses bör dock även personer med psykiska funktionshinder kunna vara berättigade till personlig assistans (prop. 1995/96:146 s. 13).

Högsta förvaltningsdomstolen har slagit fast att det inte torde vara alla praktiska hjälpbehov som avses och att förarbetsuttalandena närmast tyder på att lagstiftaren främst åsyftat sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge hjälpen och hur (RÅ 2009 ref. 57). Allmänna aktiverings-, motiverings- och tillsynsinsatser räknas inte som grundläggande behov (RÅ 1997 ref. 28). Så har däremot varit fallet om det varit fråga om att den enskilde på grund av sitt psykiska tillstånd behöver så aktiva aktiverings- och motiveringsinsatser att instruktioner måste ges i varje moment för att den enskilde överhuvudtaget ska kunna förmås att tillgodose sina behov och/eller den funktionshindrade på grund av bristande insikter och aggressivitet, ofta i kombination med kommunikeringssvårigheter, behöver sådan aktiv tillsyn som närmast är av övervakande karaktär (se t.ex. RÅ 2000 not 97, RÅ 1997 ref. 23, RÅ 1997 not. 60 och RÅ 2003 ref. 33).

Påminnelser, praktiska instruktioner och liknande räknas inte till sådana kvalificerade behov (RÅ 2009 ref. 57). Allmänna aktiverings-, motiverings- och tillsynsinsatser kan dock ingå i övriga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt (RÅ 2010 ref. 17).

Högsta förvaltningsdomstolen har fastslagit att någon bestämd undre tidsgräns för hjälpen med att tillgodose de grundläggande behoven inte låter sig uppställas (RÅ 2009 ref. 57).

Kommunen har hänvisat till ett antal domar som förvaltningsrätten har tagit del av.

Förvaltningsrättens bedömning

Frågan i målet är om [REDACTED] har rätt till personlig assistans enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. För att så ska vara fallet måste hans behov av hjälp med de grundläggande behoven bedömas vara av den karaktär och omfattning som förutsätts för rätt till denna insats (jfr RÅ 2009 ref. 57). Det är ostridigt att han tillhör personkretsen i LSS.

Förvaltningsrätten gör inledningsvis samma bedömning som kommunen att grundläggande behov av måltider, kommunikation med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om [REDACTED] uppgår till 0 minuter.

Personlig hygien

[REDACTED] går på toaletten sex gånger om dagen för att kissa och har yrkat 70 minuter/vecka. Av uppgifter från [REDACTED] mamma klarar han detta utan hjälp. Förvaltningsrätten anser att ingen tid ska beaktas för denna aktivitet.

█ går på toaletten för att sköta magen en till två gånger om dagen och behöver då hjälp med torkning. Tid för detta har han yrkat 140 minuter per vecka. Kommunen har anfört att denna aktivitet tar 35 minuter per vecka. █ har yrkat för tid för av- och påklädning i detta moment. Förvaltningsrätten anser att detta till stor del inte är ett grundläggande behov och att █ till stor del klarar detta själv. Med beaktande att det sker olyckor som innebär att █ inte alltid hinner på toaletten anser förvaltningsrätten att grundläggande behov för denna aktivitet uppgår till 84 minuter per vecka.

█ duschar en gång om dagen och har för detta yrkat 210 minuter per vecka. Kommunen har anfört att denna aktivitet tar 35 minuter per vecka. Förvaltningsrätten anser att tid för av- och påklädning inte ska medräknas i denna aktivitet. Tid för intvålning och torkning anses som grundläggande behov. Förvaltningsrätten har även beaktat väntetid mellan intvålning och torkning då momenten utförs i ett sammanhang. Förvaltningsrätten anser att en rimlig tid för denna aktivitet är 119 minuter per vecka.

█ behöver insmörjas efter att han har duschat och yrkar därför 80 minuter per vecka för denna aktivitet. Kommunen anför att denna aktivitet tar 35 minuter per vecka. Vid muntlig förhandling framkom att insmörjningen tar ca 10 minuter varje gång. Förvaltningsrätten anser att denna aktivitet uppgår till 70 minuter per vecka.

Av kommunens beslut framgår att █ har grundläggande behov av pedikyr och manikyr med 10 minuter per vecka. Förvaltningsrätten ansluter sig till kommunens bedömning.

Av- och påklädning

■■■■■■■■■■ har yrkat 154 minuter per vecka för av- och påklädning på morgonen, toalettbesök och i samband med duschning. Kommunen anser att denna aktivitet inte är ett grundläggande behov. Det framkommer av kommunens ADL-utredning att ■■■■■■■■■■ kan klä och av sig själv. ■■■■■■■■■■ mamma uppgav vid den muntliga förhandlingen att han behöver hjälp att rätta till underkläder så att de hamnar rätt. Förvaltningsrätten anser att momentet att rätta till underkläder är ett grundläggande behov och uppskattar därför detta moment till 28 minuter per vecka.

■■■■■■■■■■ har yrkat 120 minuter per vecka för byte av fotskenor. Kommunen anser att integritetskänsligheten i detta behov är mycket begränsad. Kommunen anser att även om förvaltningsrätten beaktar hjälp med stödskenor som ett grundläggande behov, ligger det sammanlagda behovet under den tidsgränsen på 6,5 – 7 timmar per vecka med anledning av att ■■■■■■■■■■ numer klarar att kissa på toaletten utan hjälp. Förvaltningsrätten anser att hjälp med att ta på och av fotskenor är ett grundläggande behov då av- och påtagning av skenorna sker väldigt nära hud och anses därför vara känsliga för den personliga integriteten. Förvaltningsrätten har beaktat att ■■■■■■■■■■ använder inga strumpor under sommarhalvåret och att skenorna ligger mot hud även då han använder strumpor då skenorna är längre än strumporna. Förvaltningsrätten anser att ■■■■■■■■■■ ■■■■■■■■■■ hjälp med stödskenor uppgår till 84 minuter per vecka.

Förvaltningsrätten anser att ■■■■■■■■■■ grundläggande behov uppgår till 6,58 timmar per vecka. Då ■■■■■■■■■■ grundläggande behov är till stor del mycket integritetskänsliga och av personliga slag anser förvaltningsrätten att ■■■■■■■■■■ grundläggande behov är av den omfattningen som förutsätts för rätt till personlig assistans. Då ■■■■■■■■■■ har rätt till personlig assistans för sina grundläggande behov, har han även rätt till personlig assistans för sina andra personliga behov. Då kommunen

inte har gjort någon tidsmässig bedömning av [REDACTED] totala behov av personlig assistans ska målet återförvisas till kommunen för denna bedömning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Denna dom kan överklagas. Hur man överklagar, se bilaga (DV 3109/1B)

Hans-Erik Jonasson

I avgörandet har förutom f.d. lagmannen Hans-Erik Jonasson även tre nämndemän deltagit.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.